

ТӨРИЙН МЭДЛИЙН БАНКУУД, ТЭДГЭЭРИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ОНЦЛОГ, ЭРХ ЗҮЙН ОРЧНЫ ТАЛААРХ ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА

Харьцуулсан судалгаа

Судалгааны код: СТ-18/215

Агуулга

Нэг. Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой банкуудын хэрэгцээ шаардлага, үйл ажиллагааны онцлог, өнөөгийн байдал

Хоёр. Гадаадын зарим улсын төрийн өмчит банкууд, тэдгээрийн хууль, эрх зүйн орчин

- ОХУ
- БНХАУ
- ХБНГУ
- БНКАЗ.У
- Япон
- Бразил
- Тайланд
- БНСУ
- Канад
- Австрали

Ашигласан материал

Судалгааны хураангуй

Төрийн банк гэж төрөөс бүрэн болон хэсэгчилсэн байдлаар шууд болон шууд бусаар хувьцааг нь эзэмших буюу үйл ажиллагаанд нь хяналт тавьдаг банкийг хэлнэ. Дэлхийн ихэнх орнуудын Төв банк нь төрийн банк байх бөгөөд капитал болон өмч хөрөнгө нь төрийн мэдэлд байдаг учраас ашгийн төлөө бус, үндэсний эдийн засгийн хөгжлийн шаардлагад нийцүүлэн төрийн санхүүжилтийн бодлогыг хэрэгжүүлдэг. Төв банкны үндсэн үүрэг нь эдийн засгийг зохицуулах, арилжааны банкуудын үйл ажиллагаанд хяналт тавих, олон улсын санхүүгийн харилцаанд оролцох, төрийн бодлого, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд санхүүжилтийн дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэгдэнэ.

Төрийн өмчит арилжааны банкуудын үүрэг нь үндэсний аж ахуйн нэгжүүдийг санхүүжүүлэх замаар төрийн бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах, хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн зуучлалын болон төлбөр тооцооны үйлчилгээ үзүүлэх замаар харилцагчдынхаа санхүүгийн байдал, эдийн засгийн идэвхжилд нөлөө үзүүлэхэд чиглэгдэнэ. Төрийн өмчит банкуудын хувьд хувийн банкууд төдийлөн зээл олгох сонирхолгүй, тэдний хувьд ашиггүй боловч ирээдүйд улс орны хөгжилд чухал ач холбогдолтой, олон улсын эдийн засгийн системд улс орны байр суурийг тодорхойлох, стратегийн салбарын аж ахуйн нэгжүүдийг санхүүжүүлэхэд чиглэсэн зээлийн бодлого явуулдгаараа онцлогтой.

Судалгааны үр дүнгийн тойм

Төрийн мэдлийн банкууд дараах давуу тал болон онцлох шинжийг агуулдаг. Тухайлбал, банкны бизнесийн хувьд арай хуучинсаг хэв маягийг баримталдаг боловч банкны хадгаламжийн хүү харьцангуй бага, төрийн статус нь харилцагчдын мөнгөн хөрөнгийн найдвартай байдлыг хангах баталгаа болж байдаг. Мөн түүнчлэн төр өөрийнхөө бүтцээр дамжуулан хэрэглээний зах зээлийг дэмжих боломжтой байдаг ба энэ хэрээр төрийн банкны зээлийн хүү харьцангуй бага байх боломжтой. ОХУ-ын хувьд л гэхэд, жижиг хэрэглээний зээл олгодог томоохон банкууд нь төрийн банкууд байдаг.

Төрөөс банк санхүүгийн байгууллагын хувь эзэмшилд дараах байдлаар оролцдог. Үүнд:

1. **Хуульчилсан оролцоо** - Төрийн бодлого, зорилгыг хэрэгжүүлэх тусгайлсан чиг үүрэгтэй банкийг хуулийн дагуу төр өөрийн мэдэлд байлгах, жишээ нь Төв банк. Төв банкны үйл ажиллагааг тусгайлсан хуулиар зохицуулдаг бөгөөд төрийн зүгээс тухайлан хувь эзэмшдэггүй, өөрөөр хэлбэл, Төв банк өөрөө төрийн төлөөллийг гүйцэтгэдэг гэж ойлгож болно.

2. **Бүрэн оролцоо** - Төр банкныг 100% (улсын болон орон нутгийн) мэдэлдээ байлгах. Өөрөөр хэлбэл, төрөөс тухайн банкны нийт хувьцааг 100% эзэмшинэ.

3. **Хэсэгчилсэн оролцоо** - Төрөөс банкны тодорхой хувь буюу хяналтын багц эзэмшихийг хэлнэ. Үүний сонгодог жишээ нь ОХУ-ын Сбербанк юм. Хэдийгээр хүн бүхэн Сбербанкныг төрийн банк гэдэг ч үнэн хэрэгтээ төрөөс хувьцааных нь 52,32%-ийг “Банк России”-гаар

дамжуулан эзэмшдэг ба “Банк России”-гийн хувьцааг төрөөс “АСВ”-аар дамжуулан 100% эзэмшдэг.

4. **Шууд бус оролцоо** - Төрөөс банкны хувьцааг шууд эзэмшихгүй ч гэлээ төрийн байгууллагууд болон төрийн өмчит компаниудаар дамжуулан банкны тодорхой хувийг эзэмшихийг хэлнэ. Жишээлбэл, ОХУ-ын Связь Банкны 99%-ийг төрийн мэдэлд байдаг Внешэкономбанк эзэмшдэг бөгөөд тус банкны үйл ажиллагааг тусгайлсан хуулиар зохицуулдаг төрийн мэдлийн банк юм. Бас нэгэн жишээ бол ВТБ банк санхүүгийн групп нь ВТБ24-ийн 99%-ийг эзэмшдэг бол ВТБ-ийн 60,9%-ийг төр эзэмшдэг учраас ВТБ24 ч гэсэн төрийн мэдлийн банкинд тооцогдоно.

5. **Хяналтын оролцоо** - Төрийн байгууллагаас банкны үйл ажиллагаа, актив хөрөнгөнд хяналт тавих замаар оролцох. Жишээ нь, эрх хүлээн авагч томилох, лиценз цуцлах, банкуудыг нэгтгэх, санхүүгийн хүндрэлийг даван туулахад нь дэмжлэг үзүүлэх (санаци хийх) зэргээр төрөөс оролцдог.

Төрийн оролцоотой банкууд төрийн бодлого, шийдвэрийг хэрэгжүүлэхэд чухал үүрэгтэй оролцдогийн хувьд банкны уламжлалт үйл ажиллагаа явуулахаас гадна тухайн банкиг байгуулсан зорилго, статусаас хамаарч тусгайлсан тодорхой зорилготой үйл ажиллагаа явуулж болдог. Тухайлбал:

Нэг. Арилжааны банк болон төрийн оролцоотой банкны нийтлэг үүрэг

1. **Идэвхжүүлэх үүрэг**- Эдийн засаг дахь хуримтлалыг идэвхжүүлэх;
2. **Татан төвлөрүүлэх** - Хуулийн этгээд болон хувь хүний гар дээрх мөнгөн хөрөнгийг татан төвлөрүүлж дараа дараагийн хөрөнгийн эргэлтэд оруулах;
3. **Санхүүгийн зуучлалын** - Эдийн засагт сул чөлөөтэй байгаа мөнгөн хөрөнгийг зээл хэлбэрээр дахин хуваарилах, ААН хоорондын төлбөр тооцоо гүйцэтгэх, үнэт цаас гаргах, байршуулах;
4. **Хөрөнгийн зохистой хуваарилалтын** - Татан төвлөрүүлсэн хөрөнгийг эдийн засгийн үр ашигтай салбаруудад эрсдэлийн аль болох бага түвшинд зохистой хуваарилах;
5. **Хамгаалалтын** - Банк дампуурсан тохиолдолд хадгаламж эзэмшигчдийн хохирлыг барагдуулах, нөхөн олговор олгох.

Хоёр. Төрийн оролцоотой банкны онцлох үүрэг

1. **Нийгмийн** - Үндэсний банкны системд итгэх хувь хүн болон хуулийн этгээдийн итгэлцлийг бий болгох;
2. **Хөгжлийн** - Хувийн хөрөнгө оруулагчдын сонирхлыг татахгүй боловч улс орны эдийн засагт чухал ач холбогдолтой, стратегийн салбарыг зээлийн бодлогоор дэмжих, хөгжүүлэх;
3. **Эрүүлжүүлэх** - Эдийн засгийн тодорхой салбаруудыг санхүүгийн хувьд эрүүлжүүлэх цогц арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх.

Улаанбаатар
2018 он

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН СУДАЛГАА, МЭДЭЭЛЭЛ, ЛАВЛАГААНЫ АЛБА